Muzyka
Szkoła podstawowa

Podstawowe założenia, filozofia zmiany i kierunki działania

Autorzy: dr hab. Maciej Kołodziejski, Grażyna Kilbach, Monika Gromek
dr hab. Mirosław Kisiel

MINISTERSTWO EDUKACJI NARODOWEJ
podstawa programowa 2017
Dobra Szkoła
ORE Ośrodek Rozwoju Edukacji

OGÓLNE ZAŁOŻENIA ZMIAN

JAKA JEST EDUKACJA MUZYCZNA?

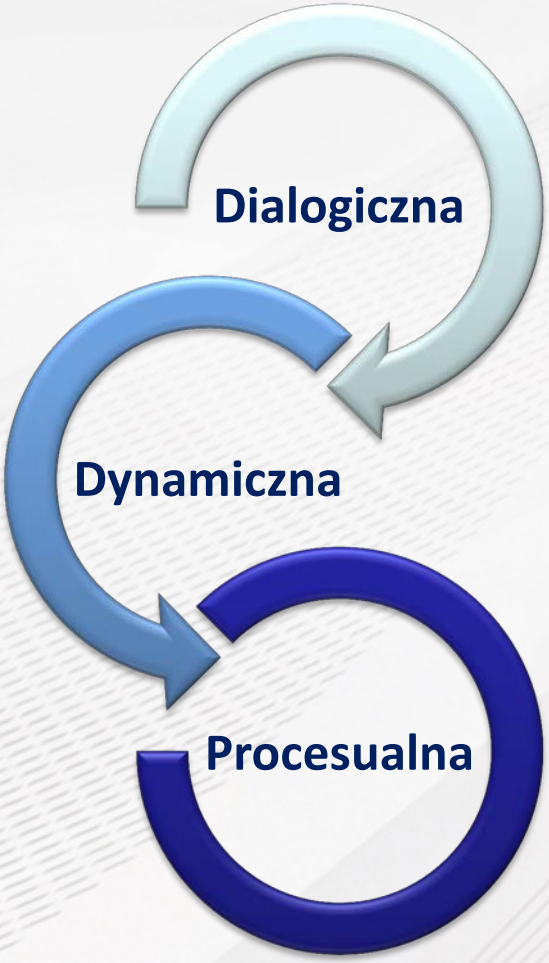

UWARUNKOWANIA WSTĘPNE

- **podstawa programowa** - bazowy dokument regulujący cele, treści i kierunki działalności nauczyciela;
- **założenia tego dokumentu** stanowią rezultat współczesnych strategii nauczania i wychowania, najnowszych badań w dziedzinie pedagogiki i psychologii muzycznej oraz potrzeb środowiska nauczycielskiego, dzieci i młodzieży.

WYJĄTKOWOŚĆ EDUKACJI MUZYCZNEJ

- rozwija wrażliwość estetyczną i wyobraźnię,
- zaspokaja potrzebę ekspresji,
- kształtuje umiejętność pracy w grupie, systematyczność, pracowitość i cierpliwość,
- jej zadania koncentrują się w sferze działania, w ramach której szczególną opieką warto otoczyć każde dziecko, niezależnie od poziomu uzdolnienia muzycznego!
- może stanowić środek działań kompensacyjnych oraz profilaktyczno-terapeutycznych.

MUZYKA

- Rozwija:
  - myślenie
  - kreatywność
  - zdolności lingwistyczne i matematyczne
  - kompetencje społeczne i interpersonalne
  - pamięć i koncentrację
- Rozbudza emocje

JAKA MUZYKA?

Taka, aby stwarzała okazję do **doświadczania, posługiwania się i rozumienia/zrozumienia** przez młode pokolenie jej języka i mowy.

OBSZARY EDUKACJI MUZYCZNEJ AKCENTOWANE W NOWEJ PODSTAWIE PROGRAMOWEJ

CEL PODSTAWOWY

Poznawanie języka muzyki, wychodzące od wielorakich aktywności i praktyk, zmierzające do niezbędnej wiedzy z zakresu kultury muzycznej.

JAK ZACHODZĄ TE PROCESY?

- Procesy te zachodzą w wyniku przenikania się aktywności muzycznych, z całkowitym pominięciem podejścia transmisyjnego, jako archaicznego i statycznego oraz stanowiącego znaczącą przeszkodę dla kreatywności i naturalnej spontaniczności ucznia.
- Chodzi o to, żeby nie stawiać teorii muzycznej przed praktyką. Teoria ma wynikać z praktycznej działalności muzycznej dziecka (muzykowania, śpiewania, tańczenia, przeżywania muzyki, kreacji muzycznej).

WIZUALIZACJA PROCESUALNOŚCI PODSTAWOWYCH WEKTORÓW EDUKACJI MUZYCZNEJ

OBSZARY EDUKACJI

Obszar 1

Indywidualna i zespołowa ekspresja muzyczna

CHARAKTERYSTYKA (1.1)

Uczeń:

- indywidualnie i zespołowo muzykuje,
- tworzy i improwizuje proste struktury dźwiękowe i układy taneczne,
- programuje sekwencje rytmu,
- werbalnie i pozawerbalnie przedstawia cechy i charakter wykonywanych utworów, rozwijając swoje zdolności i umiejętności muzyczne, preferencje oraz możliwości wartościowania wytworów kultury.

WARTOŚĆ I WAŻNOŚĆ (1.2)

Obszar ten jest szczególnie ważny, gdyż stanowi punkt wyjścia do wszelkich uczniowskich eksploracji z udziałem muzyki w aspektach **poznawczym, wychowawczym, kształcącym i terapeutycznym.**

ŚPIEW (1.3)

- głos ludzki jest **naturalnym instrumentem**, z którego człowiek korzysta i z którym się identyfikuje,
- głos jest **nośnikiem emocji i treści** w komunikacji werbalnej i pozawerbalnej,
- młody człowiek **posługuje się nim spontanicznie**, ugruntowując jego znaczenie dla ogólnego i muzycznego rozwoju,
- nauczyciel **zachęca ucznia do używania głosu śpiewanego**, bez względu na poprawność intonacyjną, kreując sytuacje dydaktyczno-wychowawcze, pomocne w osiąganiu poprawności.

WALORY ŚPIEWU (1.4)

- **Edukacyjne**

Rozwija umiejętności muzyczne (dykcja i artykulacja, intonacja, umiejętność kształtowania odpowiedniej barwy głosu, interpretacja, pamięć muzyczna, itp.), śpiew może także przekazywać informacje z historii, mówić o patriotyzmie, zapoznawać z literatura piękną, opisywać przyrodę, technikę itp.

- **Terapeutyczne**

Śpiewanie dyscyplinuje i zmusza do treningu cały organizm (zwiększa dopływ tlenu, uczy świadomego oddychania, wspomaga układ krążenia, stymuluje słuch i gimnastykuje pamięć, rozciąga i wzmacnia mięśnie brzucha, pleców, klatki piersiowej itp.).

WALORY ŚPIEWU (1.5)

- **Ludyczne**

Śpiewanie lub po prostu wydobywanie z siebie głosu, to przede wszystkim wielka przyjemność i ogromna radość ze wspólnego wykonania.

- **Społeczne**

Śpiewanie towarzyszy ludziom w codzienności, a także każdej sytuacji, której z powodu nadmiaru emocji (radości, smutku lub strachu) nie da się wypowiedzieć, ale też w żaden sposób nie można jej wewnątrz człowieka zagłuszyć, bo potrzebuje pieśni.

- **Integrujące**

Łączy ludzi, pomaga odkryć i zrozumieć siebie, ułatwia nawiązywanie i pogłębianie relacji z innymi.

GRA NA INSTRUMENTACH (1.6)

- muzykowanie – indywidualne i zespołowe,
- kontakt z żywą muzyką,
- poznawanie instrumentów, ich budowy i brzmienia,
- doświadczanie możliwości ekspresji instrumentalnej,
- rozwijanie umiejętności słuchowych,
- rozwijanie współpracy w zespole, precyzji i kontroli ruchowej,
- dzielenie się swoimi przeżyciami i doznaniami, społeczne aspekty uczenia się (od siebie).

RUCH Z MUZYKĄ (1.7)

- pełni ważną rolę w wielostronnym rozwoju uczniów **szczególnie klas młodszych szkoły podstawowej**, w klasach szóstej i siódmej ta forma edukacji muzycznej ewoluuje w kierunku tańca i ekspresji ruchowej, stanowiąc uzupełnienie pozostałych form aktywności;
- uczeń zdobywa wiedzę o tańcu i jego praktyce wykonawczej, jak również w zakresie szeroko pojętej kultury muzycznej.

WARTOŚĆ WYCHOWAWCZA RUCHU I TAŃCA (1.8)

- każdy taniec to ruch, ale nie każdy ruch to taniec;
- **wartość wychowawcza** tańca umożliwia kształtowanie sprawności fizycznej młodych ludzi (koordynacji, niezależności ruchu, prawidłowej postawy, zwinności i gracji), **społeczna** w kontekście interpersonalnym – jako pełnienie ról i współdziałanie;
- taniec pozwala poznać siebie, ale również partnera i partnerów;
- taniec to harmonia ruchu i dobrego wychowania.

SŁUCHANIE I PERCEPCJA MUZYKI (1.9)

- odnoszą się do warstw: **emocjonalnej, poznawczej, kształcącej i wychowawczej**, towarzyszących odbiorowi bodźców dźwiękowych;
- proces nastawiony na **odbiór, przeżycie i zrozumienie dzieła muzycznego**;
- prowadzi do **uwrażliwienia młodego człowieka** na piękno sztuki, kształtuje gust, tolerancję wobec innych upodobań, dostarcza przyjemności, uczy wartościowania własnych preferencji muzycznych, skłania do formułowania wypowiedzi.

OBSZARY EDUKACJI

Obszar 2

Język i funkcje muzyki, myślenie muzyczne, kreacja i twórcze działania

CHARAKTERYSTYKA (2.1)

Podkreśla znaczenie rozumienia przez ucznia podstawowych pojęć i terminów muzycznych, niezbędnych w praktyce wykonawczej, percepcji oraz prowadzeniu rozmów o muzyce, poszukiwaniu informacji i twórczym działaniu oraz dostrzeganiu wzajemnych relacji między nimi.

W JAKIM CELU? (2.2)

Świadome obcowanie z muzyką wpływa na rozwój **inteligencji wielorakich** ze szczególnym uwzględnieniem kategorii muzycznej, emocjonalnej i społecznej.

TREŚCI W OBSZARZE DRUGIM (2.3)

- Język muzyki – terminologia
- Rodzaje aparatu wykonawczego
- Rodzaje i style muzyczne
- Formy muzyczne
- Charakterystyka tańców
- Chronologia epok w historii muzyki

OBSZARY EDUKACJI

Obszar 3

Wiedza o kulturze muzycznej, narodowym i światowym dziedzictwie kulturowym

CHARAKTERYSTYKA (3.1)

Uczeń wyjaśnia zjawiska związane z kulturą muzyczną, słucha muzyki, rozpoznaje, rozróżnia i omawia jej cechy, przedstawia własny stosunek do słuchanego i wykonywanego repertuaru, jest świadomym odbiorcą sztuki.

W JAKIM CELU? (3.2)

- jest niezbędna dla **każdego inteligentnego człowieka**, który orientuje się w sztandarowych dziełach muzyki dawnej, współczesnej oraz wartościowej muzyce popularnej;
- poprzez działania nastawione na poszukiwanie i przekraczanie granic intelektualnych i poznawczych **uczeń kształtuje nawyk uczestniczenia w realnych i wirtualnych wydarzeniach muzycznych, potrafi je wartościować i dyskutować na ich temat.**

TREŚCI W OBSZARZE TRZECIM (3.3)

- Repertuar kulturalnego człowieka
- Instytucje upowszechniające kulturę muzyczną
- Aktywny udział w kulturze artystycznej
- Źródła informacji o muzyce
- Projekty artystyczne o charakterze interdyscyplinarnym

GDZIEŚ JEDNOCZEŚNIE DZIEJĄ SIĘ WAŻNE PROCESY

Warte podkreślenia w tym ujęciu edukacji muzycznej są jej **walory wychowawcze**, zwłaszcza w zakresie kształtowania postaw, kultury osobistej i gospodarowania czasem wolnym.

PORÓWNANIE POPRZEDNIEJ I OBECNEJ PODSTAWY PROGRAMOWEJ ORAZ UZASADNIENIE ZMIAN

MINISTERSTWO EDUKACJI NARODOWEJ

podstawa programowa 2017

Dobra Szkoła

ORE Ośrodek Rozwoju Edukacji

POPRZEDNIA A NOWA PODSTAWA PROGRAMOWA – PODSTAWOWE RÓŻNICE (1)

- przeniesienie punktu ciężkości z **teorii na praktykę**, co wyraża się nie tylko w samej zmianie myślenia o edukacji muzycznej, a głównie w zmianie hierarchii wymagań ogólnych;
- **nowa podstawa programowa** jest wyrażona w trzech głównych wymaganiach, stanowiących przeciwwagę dla poprzednich zapisów;

POPRZEDNIA A NOWA PODSTAWA PROGRAMOWA – PODSTAWOWE RÓŻNICE (2)

- w zakresie indywidualnej i zespołowej ekspresji muzycznej – jako **muzykowanie, tworzenie i improwizowanie, rozwijanie predyspozycji i uzdolnień oraz kształtowanie preferencji muzycznych;**

- w zakresie języka i funkcji muzyki, myślenia muzycznego, kreacji i twórczych działań – jako **skierowanie na praktykę wykonawczą, percepcję muzyki, rozmowy o muzyce oraz dostrzeganie wzajemnych relacji między praktyką a niezbędną terminologią;**

- w zakresie wiedzy o kulturze muzycznej, narodowym i światowym dziedzictwie kulturowym – jako wiedza **niezbędna do wykształcenia uczniów na świadomych odbiorców i uczestników sztuki;**

POPRZEDNIA A NOWA PODSTAWA PROGRAMOWA – PODSTAWOWE RÓŻNICE (3)

- nowa podstawa programowa **zakłada stopniowe doświadczanie i praktyczne poznawanie muzyk**i w jej wielu ujęciach, formach, sposobach i zadaniach. Zagadnienia teoretyczne zawarte w podstawie mają służyć wyłącznie do **prawidłowego i samodzielnego wykonywania utworów, a także właściwego ich odbioru oraz rozumienia;**

- w zakresie treści nauczania i wymagań szczegółowych w projekcie nowej podstawy programowej położono nacisk na ich **skonkretyzowanie i doprecyzowanie**;

POPRZEDNIA A NOWA PODSTAWA PROGRAMOWA – PODSTAWOWE RÓŻNICE (4)

- **treści szczegółowe** w pierwszym obszarze wymagań głównych **zostały podzielone zgodnie z formami aktywności muzycznej;**
- poza zakresem tematycznym wskazane zostały także **rodzaje utworów**
- wymagania uzupełniono o **tworzenie i improwizację**;
- dodano **problematykę symboliki beznutowej**, **nowych technik wokalnych oraz** zróżnicowanych przykładów aparatu wykonawczego
- usunięto błąd merytoryczny z zapisu w poprzedniej podstawie, dotyczący hymnu Unii Europejskiej;

POPRZEDNIA A NOWA PODSTAWA PROGRAMOWA – PODSTAWOWE RÓŻNICE (5)

- dodano **nowe treści**, bliższe uczniom, głównie w zakresie współczesnej muzyki rozrywkowej, środków wykonawczych, stylów i rodzajów muzyki, przy zachowaniu właściwych proporcji między kulturą muzyczną wysoką a kulturą masową;
- wskazano możliwość wykorzystania **nowych technologii** do tworzenia, odtwarzania i zapisywania muzyki;
- zaproponowano zapoznanie uczniów z chronologią epok muzycznych oraz ich znaczącymi sylwetkami reprezentantów, **bez zagłębiania się w historię muzyki**;
- umożliwiono interdyscyplinarne ujęcie przedmiotu muzyka;

POPRZEDNIA A NOWA PODSTAWA PROGRAMOWA – PODSTAWOWE RÓŻNICE (6)

- zmieniono trzeci obszar wymagań, dzięki czemu uczeń zamiast analizować teksty kultury, staje się jej **świadomym i aktywnym odbiorcą, mającym wpływ na jej kreowanie**;
- zaakcentowano **aspekt wychowawczy muzyki poprzez**: wskazanie na **wartość współpracy** w grupie i współodpowiedzialność za jej efekty;
- **wyodrębniono** kształtowanie wielu postaw, **głównie patriotycznej, tolerancji, otwarcia na różnorodność i wielość muzyki**;
- **zwrócono uwagę na przeciwdziałanie wykluczeniom**, szczególnie dotyczącym zróżnicowanego poziomu predyspozycji muzycznych uczniów.

POPRZEDNIA A NOWA PODSTAWA PROGRAMOWA – PODSTAWOWE RÓŻNICE (7)

Warunki realizacji podstawy programowej zostały **uszczegółowione** w następujących zakresach:

- podkreślenia **relacji uczeń – nauczyciel** (przewodnik i mistrz, facylitator),
- zdobywania wiedzy i doświadczeń muzycznych nie tylko podczas zajęć lekcyjnych, ale także na zajęciach **pozalekcyjnych i pozaszkolnych,**
- nastawienia na **elastyczność w doborze rodzaju aktywności** do indywidualnych potrzeb i możliwości ucznia,
- wyposażenia pracowni muzycznej.

WNIOSKI I REKOMENDACJE

DLA NAUCZYCIELI

KORELACJA MIĘDZYPRZEDMIOTOWA JAKO ELEMENT SKŁADOWY EDUKACJI MUZYCZNEJ (1)

Wewnątrzprzedmiotowa – realizacja form edukacji muzycznej z sensem wypływającym z jej celów.

Zewnątrzprzedmiotowa – spaja zagadnienia pokrewne z różnych dziedzin i jest realizowana zarówno w obrębie przedmiotów humanistycznych, jak i pozostałych.

KORELACJA MUZYKI Z INNYMI PRZEDMIOTAMI (2)

- ukazanie dziejów muzyki w bloku z **literaturą, historią i plastyką** pozwala uczniowi prześledzić, w jaki sposób rozwój cywilizacji determinował rozwój kultury;
- z **historią** to poznawanie pieśni historycznych, patriotycznych i religijnych oraz innych utworów artystycznych, które wzbogacają wiedzę historyczną, pozwalają lepiej poznać i zrozumieć epoki, postawy i uczucia ludzi;

KORELACJA MUZYKI Z INNYMI PRZEDMIOTAMI (3)

- z **językiem polskim** uwrażliwia ucznia na artykułowanie głosek i dźwięków, prawidłowe akcentowanie sylab. Uświadamia budowę motywów, fraz, zdań w muzyce i literaturze oraz rolę rytmu w muzyce i poezji. Rozwija umiejętność mówienia i pisania o muzyce i kompozytorach, dzięki czemu uczeń poznaje język – głównie w jego wyrazie emocjonalnym i intersemiotycznym. W pieśniach ludowych uczeń ma sposobność kontaktu z gwarą różnych regionów Polski, obyczajami, tradycją, a także prostym tekstem poetyckim;

KORELACJA MUZYKI Z INNYMI PRZEDMIOTAMI (4)

- ze **sztukami plastycznymi** rozwija zdolność wizualnego wyrażania muzyki (np. poprzez przekład znaczeniowy symboli). Próby ilustrowania programowych utworów muzycznych pobudzają umiejętność młodego człowieka do wyszukiwania analogii między sztuką a muzyką (np. podobieństwa i kontrasty, statyka i dynamika środków wyrazu, współzależność treści i formy w sztukach plastycznych i w muzyce);

KORELACJA MUZYKI Z INNYM I PRZEDMIOTAMI (5)

- z **matematyką**, np. poprzez tworzenie taktów, uzupełnianie rytmów, taktowanie czy puls – dzięki temu muzyka rozwija wyobraźnię i abstrakcyjne myślenie;
- z **geografią**, poprzez obrzędy religijne, muzykę różnych regionów i narodów – muzyka przybliża uczniom obraz najbliższego regionu, kraju, Europy i świata;
- z **informatyką**, poprzez generowanie dźwięków za pomocą komputera, komputerowe programy muzyczne, programowanie schematów rytmicznych czy tabulatur;

KORELACJA MUZYKI Z INNYMI PRZEDMIOTAMI (6)

- z **techniką**, np. w konstruowaniu prostych instrumentów, będącym efektem poszukiwania różnych źródeł dźwięków, budowaniu pulpitów pomocnych w czytaniu nut, czy przygotowaniu nagłośnienia;
- z **wychowaniem fizycznym** pozwoli na rozbudzanie u uczniów zainteresowania rytmicznym ruchem, wykonywanym przy akompaniamencie muzyki lub śpiewania piosenki, a także w trakcie przygotowywania i realizowania układów tanecznych.

ROLA NAUCZYCIELA W PROCESIE EDUKACYJNYM NA LEKCJACH MUZYKI (1)

Zadania:

- stwarzanie sprzyjających warunków do rozpoznawania, rozwijania i ukierunkowania dziecięcej wrażliwości,
- wskazywanie wychowankowi optymalnej drogi do dalszego kształcenia na bazie jego zdolności, umiejętności i zainteresowań muzycznych.

ROLA NAUCZYCIELA W PROCESIE EDUKACYJNYM NA LEKCJACH MUZYKI (2)

Kompetencje:

- **przygotowanie merytoryczne** – właściwa wiedza proceduralna, metodyczna, warsztatowa,
- **pedagogiczne** (z zakresu wychowania, opieki, psychologii) – odpowiednia postawa i kompetencje.

ROLA NAUCZYCIELA W PROCESIE EDUKACYJNYM NA LEKCJACH MUZYKI (3)

Wiodące postawy nauczyciela:

- **eksploracyjna –** poszukiwanie idei, koncepcji, pomysłów, metod i form komunikacji ze środowiskiem, metod i form pracy z uczniem,
- **sprawcza –** zdolność i umiejętność postrzegania siebie jako przyczyny własnego działania, zmotywowanego autotelicznie.

ROLA NAUCZYCIELA W PROCESIE EDUKACYJNYM NA LEKCJACH MUZYKI (4)

Wiodące postawy nauczyciela:

- **kreatywna –** konstruktywność, twórczość, innowacyjność, pomysłowość,
- **refleksyjna –** krytyczna ocena podejmowanych przez siebie działań,
- **analityczna –** umiejętność badania poszczególnych elementów i cech zjawisk i procesów edukacyjnych,
- **etyczno-moralna –** przestrzeganie norm i zwyczajów funkcjonujących w edukacji.

ROLA NAUCZYCIELA W PROCESIE EDUKACYJNYM NA LEKCJACH MUZYKI (5)

Nauczyciela muzyki winna cechować:

- ogólna kultura intelektualna,
- wielość zainteresowań,
- kultura pedagogiczna,
- dążenie do rozszerzania swojej wiedzy pedagogiczno-psychologicznej oraz specjalizacji przedmiotowej.

ROLA NAUCZYCIELA MUZYKI W SYTUACJACH CODZIENNYCH (6)

Pedagog-artysta powinien:

- wykazywać troskliwość i opiekuńczość
- komunikować się z wychowankami, rodzicami i nauczycielami
- czerpać przyjemność i satysfakcję z pracy
- oceniać aktywność i zaangażowanie uczniów
- dążyć do realizacji założonych celów
- mieć szacunek dla siebie i innych

OCENIANIE NA LEKCJACH MUZYKI (1)

- **ocenianie** jest najtrudniejszym elementem codziennej pracy nauczycieli muzyki oraz funkcjonowania uczniów w szkolnej rzeczywistości, obfitującej w procesy kontroli i oceny wiedzy;

- edukacja muzyczna stanowi specyficzny obszar kształcenia i wychowania muzycznego, a ocenianie jest jednocześnie stałym komponentem procesów wychowania, nauczania i uczenia się, **dającym wyraz ukierunkowania na określone wartości.**

JAK OCENIAĆ? (2)

W ocenianiu osiągnięć ekspresyjnych nie można zapewnić **warunku całkowitej obiektywizacji** proponuje się więc, aby ocenianie rozumieć jako:

- motywowanie ucznia do pracy,
- chwalenie i zachęcanie do aktywności,
- pobudzanie do aktywnego działania artystycznego w sferze wykonawczej, co może stanowić istotny bodziec działaniowy.

FILOZOFIA OCENIANIA (3)

Proces uczenia się i dochodzenia do wiedzy jest ważniejszy niż sam produkt muzyczny (efekt finalny w postaci np. zaśpiewanej piosenki lub zagranego utworu muzycznego), przy **jednoczesnej dbałości o najwyższą jakość wykonawczą ze względu na rozwój muzyczny młodego człowieka.**

WIĘC JAK OCENIAĆ? (4)

- podejmować wysiłki w kierunku podnoszenia wagi idei współpracy, a więc akcentować **podejście interakcyjne**, uzasadniające społeczne uczestniczenie w procesach uczenia się, które pomaga uczniom doskonalić siebie i dbać o własną wrażliwość;
- niektóre informacje docierające do dziecka mają zabarwienie emocjonalne (afekty) – dlatego w edukacji muzycznej nie będzie spełniony warunek obiektywizacji, gdyż mocne strony dziecka nie są zawsze widoczne i weryfikowalne za pomocą tradycyjnych metod kontroli wiedzy.

ISTOTA OCENIANIA W JEDNYM ZDANIU (5)

…stosowanie szeroko pojętego motywowania oraz wspieranie zaangażowania i wkładu pracy poszczególnych uczniów, bez względu na wyjściowy poziom uzdolnień i osiągnięć muzycznych.

REFLEKSJE NA KONIEC

- charakter **powszechny edukacji muzycznej**, a więc prawo do uczenia się muzyki mają wszystkie dzieci, niezależnie od uzdolnień, a nauczyciel jest odpowiedzialny za wyniki tego procesu;
- nośnikiem wszelkich „dobrych zmian” w edukacji jest zawsze **osoba nauczyciela;**
- nauczyciel musi stworzyć **właściwy klimat klasy szkolnej i szkoły, wchodząc w interakcje i komunikację ze swoimi partnerami społecznymi, jakimi są uczniowie, rodzice, środowisko szkolne i pozaszkolne.**

DZIĘKUJEMY ZA UWAGĘ